

4/2025

июль – август

Кард

КЪВЕ ВАЦРА САДРА АЯЛАР ПАТАЛ АКЪАТЗАВАЙ ЖУРНАЛ

Къисметди чунгъурбатдиз акъудайтлани, Ватандивай яргъа хъайитлани, дидеди хайи чІалалди лагъай лай-лайрин ван садрани чи япарай акъатдач.

Алай аямда аялар лезги чІалалди рахазвач. Чи кІвалера диде-бубади чпин аялрив «мама», «папа» лугъуз тазва, нетижада чун чи медениятдивай, хайи чІалавай ва руьгъдивай яргъа жезва.

И кар фикирда къуна за «Лезги мектеб» проектдин бинедаллаз алай вахтунда патарилай хтанвай чІал тийижир аялриз алава тарсар кыле тухузва. Гьелбетда, гьар са тарс «Хайи чІал чирин» курсунин программатда къалурнавай 36 тарсуникай ибарат тир (гъафтеда 3 сят) пландал бинеламиш хъана тухузва.

Программатдин важиблувал ам я хъи, чІал чириз кІанзавай аялар хайи чІалаз мукъва авун я. Аялар мектебдиз гъафтеда пуд юкъуз къевезва ва ихътин тарсар тешкилунин карди хъсан нетижаар гузва.

За Гъепцегърин юкъван мектебда кІвалахиз 23 йис я. Заз чизва: аялдиз дидедин чІал чирун алай девирдин четин месэлайрикай сад я. Муаллимди аялдиз хайи чІал чириз эгечІдайла, гьелбетда, диде-бубадин куьмекни чарасуз я. Хизандани хайи чІалал рахун- им виридалайни чІехи куьмек я.

Гатун вахтунда хуьруьн куьчейрани ван къведайбур урус чІалан рахунар я. Им лагъай гаф я хъи, диде-бубайри чпин веледриз дидедин чІал чируниз фикир кІусни гузвач. Бес гъа икІ, са шумуд несил алатайла, чахъ чи чІал амукъдани мегер? Инсандивай ядни фу галачиз гъикІ яшамиш жезвачІа, хайи чІални чаз ядни фу хъиз чарасуз герек я! ЧІал чи уьмуьрдин гуьзгуь, мичІи кІвализ экв гъизвай шем я!

Хайи чІал хуьнин муратдалди «Лезги мектеб» проект арадал гъана ва кардик кутунвай ФЛНКА-диз ва амай вири ватангълийриз аферин ва баркалла!

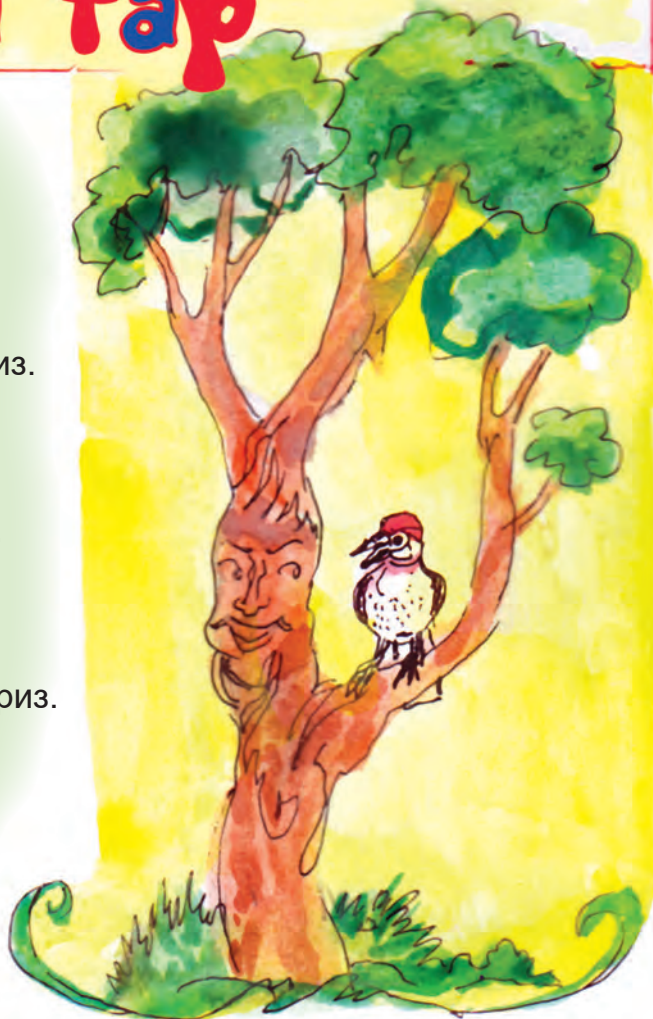
Рутмина Бабаева
ДР-дин образованиедин отличник

Майрудин Бабаханов
Дагъустандин халкъдин шаир

Клекле ва тар

Са клекледи, ичин тарце ацукъна,
Башламишна дуствиликай суьгьбетар:
– Тлебиатди чун сад садаз талукъна,
Чи арада хъун герек я гъуьрметар.
Къинер къазвай, вафалу я лугъузвай,
Вич багдавай гъар са тарцин къабухдиз.
Яваш-яваш тар ажугъдай ацлузвай,
Эхир ада жаваб гана ачухдиз:
– Клекле, за накъ сифте пешер авунвач,
Яшар хъанва, куклвар михъиз къуранва,
Вай гъеле заз са дуствални акунвач,
Зи танда на шумуд тлеквен атланва?
– Буржи я чи яшдиз авун гъуьрметар,
Къурбанд хъуй зун ви къуранвай куклвариз.
А тлеквенрин патахъай на туьгьметар,
Ая заз ваъ, ви тандавай куквариз.

Нагагъ абур квачиртла вак кядачир,
Гъич садани са клуф къванни ядачир.

* * *

Къушарикай виридалай
Девдев нуьклвер хуш я заз,
Налугъуди абур гъар сад
Са къизилдин къуш я заз.

Маса къушар яд патарихъ
Катда, къаяр атайди.
Девдевризни, инсанриз хъиз,
Са ватан я авайди.

Сифте цуьквер

Аял чIавуз сифте акур
Цуьквер физвач рикIелай.
АхквадайтIа нагагь абур,
ЦIар илитIдай чилелай.

Малум хьанвач кьени тIварар,
Зун ктабра кьекъвезва:
Сифте цуьквер – вили кьашар
Зи кьатIунриз хуьквезва.

КIунчIара кьил кьиле аваз,
Акъвазнавай дамахдал.
Зун а кIунчIар гьиле аваз,
Фенай сифте булахдал.

Абура чин чуьнуьхарна,
Зун сифте яз хьуьренай,
Сифте атай накъварни за
А цуькверал хьиченай.

Гьар абурук вил хкIурла,
РикI шад хьана ргазвай.
Жечни, абур гьар акурла,
Заз дидени аквазвай.

Гьатдач цуьквер а жуьредин,
Кьекъвеналди синерал,
Абур алай зи дидедин
Булушкадин ценерал...

Пакизат Тъцсейнова
Дагъустандин халкъдин шаир

Сирхаян клек

Чи Гъасаналай виклөгъ гада авайди туш!
– лугъуда Расула. – Бахчада адан нерик
тлуб кядай кас авач!

Ирид лагъай классда клелзавай члехи
стхади вичин тариф авурла, Гъасаназ хве-
ши жада.

Гълбетда ки, Гъасан виклөгъ гада я, Ра-
сула адаз юкъварар къазни чирнава.

Тек са Сирхаян клекрекай кличеда
Гъасаназ. Хци, яру вилер авай, лацу ка-

вал галай хътин, еке клекрекай мяггле-
дал алай аялризни кичледа. Патавай фи-
дайла, клекре чуюкъ ийидач. Са тлимил
вичелай анихъ алатнамазни, къулухъай
хкадарна, клуф ягъиз, къармахар эцяй-
из, алатдач.

Са юкъуз Гъасан мад куьчедай Сирха-
ян клекре яна алуькна, нерилай хам алат-
на хтана. И гъилера дидедиз лап хъел
атана:

– Къала зун фин кван, кве гаф лугун Сирхаяз! – лагана дидеди. – Варцйй акъуд тавурай ман вичин къачагъ!

Пака пакамаз Расула Гъасан, гылни къуна, бахчадиз тухузвай. Яргъамаз абуруз акуна: Сирхаян вар акъалнава, клек аквадай чкайра авач.

– «Къачагъ» гъаятда авай хътинди я, – лагана Расула. – Ша, фад фин, Гъасан!

– Заз Сирхаян клекрекай клусни кичедач. – виклегъ хъана Гъасан. – Атурай, са къуъл за ада эцяда хьи!

Сирхаян квалерив агакбайла, Гъасан садлагъана гъарай акъатна ишехъна:

– Зун фидач бахчадиз! Зун начагъзава! Зи кыл тлазва!

– Вучиз? Вуч хъана? – лагана Расула. Амма Гъасан, Расулан гыляй гыл акъудна, катиз-катиз квализ хъфена.

Расулаз акуна: Сирхаян варцин вилик квай члехи къванцел клекрен кыл алай.

Чпин гъамишан «мидяй» ятлани, Сирхаян виклегъ клек икл хъана акун Расулазни даклан хъанвай.

К у њ м е к ч и

Масан баде, чан баде,
За кѣан ви гардан, баде!
Эверна на, эверна,
Хѣанач заз ви ван, баде!

Гѣилевай кар куѣтягѣна,
Хтана зун чукурна.
За дах галаз чи багѣда
Ичин кѣелем акѣурна.

Школадин гъазурвилер акъазва

Гатун каникулрин пуд варцран эхиримжи йикъар я. Диде-бубаяр чпин аялар клелунин цийи йисан гъазурунив эгечінава. Аял школадиз гъазурун жавабдар, гъа са вахтунда харжияр истемшзавай кар я.

Алай вахтунда школадиз герек тир концеляриядин затлар, парталар, портфель, клвачин къапар, ктабар са акъван ужубурни туш. Алай вахтунда диде-бубайри, са тлимил къенят хъун патал, парталар маса гудай гъар жуьре интернет-сайтрикай менфят къачузва, яни анай школадиз герек тир затлар ужуб къиметрай заказ гуз жезва. Хуьруьн базардай, яни туьквендай лагъайтла, жува ахтармишайвал, юкъван жуьреда са аял школадиз гъазурун патал парталриз саки 15-20 агъзур манат пул акъатзава. Идахъ галаз школадин портфель, клвачин (дегишлукъ) къапар, концеляриядин затлар ва маса куьлукъ-шуьлукъ шейэризни 10-15 агъурдалай виниз пул кланзава.

Ктабрикай рахайтла, къенин юкъуз образование пулсузди ятлани школайра аялриз бес къадар ктабар авач. Иниз килигна диде-бубаяр аялдиз ктабар пул гана маса къачуниз мажбур жезва. ИкI пуд ва адалай гзаф клелзавай аялар авай хизанриз абур школадиз гъазурун лап четин жезва.

Лагъана кланда хъи, эхиримжи йисара Къиблепатан Дагъустандин районра жуьреба-жуьре мергьяметлувилин фондари кесиб хзанра яшамиш жезвай аялар мектебдиз гъазурун патал куьмекар гузва.

Лена Саидова

Женнетдин таракай риваят

Сажидин
Дагъустандин
халкъдин шаир

Чун элкъвена къунвай тлебиатда гъеле-
лиг къил акъудиз тахъанвай аламтар гзаф
ава. Абурукай сад – тутун тар я. Куьре па-
тан агъалийри адаз хатрут тарни лугъуда.
Гзафбуру и гуьзел емишар гъидай тарциз
женнетдин тарни лугъузва. Ихътин твар гу-
нихъ гъихътин метлеб аватла?

И женнетдин таракай авай къван мен-
фятар ахтармишайтла, еке са ктаб кхъиз
жеда, камаллуйривай алимвилин твар
къазанмиш жеда. Ша, чун килигин. Къа-
чун чна адан хилерал алай къван фара-
ш пешериз. Абуру, чпин жигеррив, гъава ми-
хъи ийиз, кислороддин къадар артухарза-
ва. Сур хъайи таран кларас, вичик квак акат
тийидай ва клевивал авайди яз, дарамат-
дани ишлемишда. Амма, хатрутин таран
кларас устлардин гъиле гъатайла, ахътин
ширин сесер акъуддай чуьнгуьрар жеда
хъи, мажалдив яб акалдай, лезет хкуддай
вахт кланда.

Гатфарихъ, тарари хъсандаказ пешер
ахъайнавай вахтунда, пекдин парча па-
тал гъалар ийидай клазар гъазурзай затлар
ава. Абуруз клазун гъуьлягъар лугъуда.
Абуру, хатрут таран пешер нез, абурукай
чпиз чладиз фидай клвалер гъазурда. Ана
какаяр хана, чепелукъриз элкъвей члавух,
кларикай шуьклъ ва гзаф клеви гъалар
авуна, парча храда. Чи дишегълийри а пар-
чадикай цвайи булушкаяр алаз, шалар гъаз
низ чиде гъи девиррилай инихъ дамахар
ийизватла.

Чпикай шуьрбетдин земзем кхвахъзавай
тутарикай, чи дишегълийри, цегърен
чларарикай хранвай чувалда туна, чуькъ-
вез, ширин вирт хътин такъав хкудда. Мед
авун паталди адаз махсус руг кхвахда. И
руквадиз метин руг лугъуда. Къалин цай
кутуна, къажгъанра мед ргадайла, адан
патав акъвазнавайдан жигерар хуш къве-
дай гъавадив ацурда. Рикли хъсан квалах

ийиз, кьилиз гуьзел хиялар къведа. Метикай авур иситла, мед ягъиз незвай хешила, мед акадарна ийизвай мехклуьт, хвехвер акадарна гъазурзавай натлуфа тлуьр гъар са кас зи гъавурда хъсан акъада.

Зи рикел, чна Къасумхуьруьн юкъван школада клелзавайла, дидед члалан ва литературадин тарсар гузвай Селимов Салаудин муаллимди ахъагъай са къиса хквезва. «Са сеферда, дагъдин хуьрляй агъуз – арандихъ кваллахар ийиз къвезвай къве кас хъана. Рекъин са паюниз атайла, югъни нисини жезваз, ргаз-ргаз чилляй экъечлзавай булах гъалтна. Дустари и булахдал, чпин чантайра авай члаганвай фан тикейар булахдин циз вегъез, нез башламишна. Абурукай сада вичин дустуниз ихътин са суал гана:

– Я хва, Али! Вакай хан хъанайтла, вуна ви суфрадал гъихътин няметар гъун буйругъ гудай?

– Эгер закай хан хъанайтла, за жуван суфрадал вуч къван хъсан затлар гъайитлани, абурун арада хатрут медни таза дуьдгъвердин са кватл хъун чарасуз яз гъисабдай.

– Суал гайи Велиди, вичин вилик мед авай къаб гъана, тлуьрди хъиз, плузарривай мез гуьцлна. Ихътин суал вичиз гайи Алидивай, дустунин фикир чир тавуна акъвазиз хъанач:

– Я хва, вакай хан хъанайтла, на вуч тлалабдай?!

– Квайни квай затлар на хкъагъайла, за вуч тлалаб хъийида?! – жаваб вахкана Велиди, вичин гъиле авай фу, булахдин циз хупл ийиз тлуьнай.

Намик Ферзалиев

Намик Ферзалиев 1964-йисуз Азербайжандин Исмаилли райондин Келетрин хуьре дидедиз хъана. Ада Москвадин Автомобилдин Рекьерин Институтда чирвал къачуна.

Н. Ферзалиев гъеле аял члавалай шиирар кхьинал машгъул я. Адан яратмишунар мукъвал-мукъвал газетризни журналриз акъатзава.

Ам Екатеринбург шегьерда яшамиш жезва.

Киц!

Къунши Сефтер халудихъ,
Лацувал квай далудик,
Ава чулав гурцул са,
Авач адахъ дуст маса.

Кутлунзавач зунжурда,
Чан-рикIзава акурда.
Югъди, йифди элукъиз,
Цугъиз жеда дилид хъиз.

Садра бирдан акъатна,
Зи патав ам агатна.
Амма класнач, чухванач,
Завди хъел кваз «раханач».

Чун гила лап дустар я,
Ам къугъунрин устлар я.

Трахтур

ФурфутI галай трахтур,
Завди зи рехъ атлуз тур.

Кавча ала къамал ви,
Гьинва акьул, камал ви?

Заз кичлерар гузвани?
Зи хъиле вун кузвани?

Гежарзава зун вуна,
Зав физ тазвач рехъ къуна.

Килиг, хъиле твамир зун,
Авам къукьрай къамир зун.

Зав мектебдиз физ тура,
Къвез, акъвазмир зи хура.

Къада за ви фиридкай,
Вак квай-квачир виридкай.

Тухуда чи рагариз,
Зур гуда ви ракъариз.

Ахпа лагъ зун яман я:
– Де инсан зи дуван я!

КВЕЗ МАД ТЪИХЪТИН НЕДАЙ ХЪЧАР ЧИДА?

Цурун пешер (Шпинат)

Тере-яр (Ширица)

Темезхан (Пастушья сумка)

Къезъег (Кервель)

Ферар (Черемша)

Курквачлар (Мальва)

Къев (Бутень Кавказский)

Рейгъан (Базилик)

Кешниш (Кинза)

Верг (Крапива)

Цири- (Чеснок парадоксальный)

Ифферар (Тмин)

Цурун пешер (Щавель)

Келенмез (Мокрица)

Малла-Нисредин

Пези халкьдин мах

Хъана кван-хъанач кван Малла-Нисредин. Са юкьуз папа Малла-Нисрединаз лугьуда: – Я итим, чи авай са цегь базардиз тухвана, маса гана, къул къачу. За ам регьве регьведа, чаз хьуьтлуьн раж жеда.

Пакад йикъан пакамахъ, цегьни къачуна, Малла-Нисредин базардиз фида. Рехъ къуна тамай фидайла, акуна Малла-Нисрединаз, са нуькре тарце акъваз тийиз макъамар язава. Яб гана Малла-Нисредина, яб гана, ваъ, нуькракъваззавач: члив-чливар ийиз, тарай– тараз лув гуз, Малла-Нисрединан гуьгьуьна ава. Малла-Нисрединаз чидач кван, члив-чливар ийизвайди гъа са

нуьк! туширди – нуьквер я кван, тарарин хилерал манияр язавай. Акъваз хъана Малла-Нисредин, тарце авай нуькрез лугьуда:

– Вуч хъана, нуьк! ваз зи цегь маса къачуз кланзавани?

Нуькре «члив-члив», «члив-члив» авуна.

– Къачудатла, къачу, – лугьуда Малла-Нисредина. – Зи цегьрен кьимет пуд манат я. Вун кьиметдал рази яни?

Нуькре мад тарцяй «члив-члив» ийида.

– Рази ятла, къачу! – лугьуда Малла-Нисредина.

НуькӀре мад «чӀив-чӀирив» ийида.

– Аламаз хьуй? Пул пуд йикъалай вахкуда? Хьурай, аламаз хьурай. Пуд йикъалай зун пул вахчуз хкведа.

ИкӀ лагъана, цӀегъ и таран кланик туна, Малла-Нисредин элкъвена квализ хъфида.

Хкведа Малла-Нисредин квализ, папа хабар када: – Вун вуч фад хтана, Малла-Нисредин! ЦӀегъ маса ганани?

– Эхъ, паб, – лугъуда Малла-Нисредина. – Тама авай нуькӀрез маса гана. Аламаз. Пуд йикъалай пул вахчуз хъша лагъанва.

Мет-къил гатана папа, гъараярна Малладиз:

– Вун ахмакъ яни? НуькӀрез пул авайди яни? НуькӀре цӀегърекай вучда? Жанавурри кукӀварна цӀегъ!

– АвачтӀа, аквада ваз, – лугъуда Малла-Нисредина.

Пуд йикъалай Малла-Нисредин, нуькӀревай пул вахкуда лугъуз, рекъе гъатна. Атана ам вичи цӀегъ тур тарцин кланик. Тарцин кукӀва са маса нуькӀ чӀив-чӀивар ийиз ацукънава вичиз.

– Гъан, нуькӀ, зун пул вахчуз атанвайди я! – лугъуда Малла-Нисредина.

НуькӀре вичин макъамар давамарна, ахпа фена, маса тарцел ацукъна.

– Вуна закай зарафатарзавани? – хъел кведа Малла-Нисрединаз. – За ваз пуд йикъан вилик цӀегъ гана. Вуна аламаз хьуй, пуд йикъалай хъша лагъайла, ингъе зун хтанва!

НуькӀ я къван, «чӀив-чӀирив» авуна, лув гана маса тарцел ацукъна. Малла-Нисрединаз пис хъел атана, къачуна са ккӀал, гьалчна нуькӀрел. КкӀал галукъна, нуькӀ тарцин кланик аватна, луф-луф ийиз, луваралди чил чализ гатӀунна.

– ГъакӀ лагъ ман! – лугъуда Малла-Нисредина. – Гъанал алани ви пул?

Малла-Нисредина нуькӀре чалай чкадал чил эгъуьнайла, чиликай гетӀе хкатна. Сив ахъаяйтӀа, гетӀе къизилдин пуларай ацӀанва.

– Заз артух са кепекни кландач, – лугьуда Малла-Нисредина нуькӀрез. – Ингье, килиг, гьисабна, жуван пуд манат вахчуда.

Гьисабна, пуд манат вахчуна, гетӀедин сив агал хьувуна, Малла-Нисредина ам гьа авайвал чилик кухтуна, нуькӀрез сагърай лагъана, кӀвализ хкведа.

– Бес вуна нуькӀрез пул авач лугьудай хьи, паб! – лагъана Малла-Нисредина. – НуькӀрехь са гетӀе кӀзилдин пул авай. За жуван пуд манат вахчуна, амайди гьа алай чкадал чилик кутун хьувуна.

Мад гьараярна папа Малла-Нисрединаз:

– Вун ахмакь яни? Тадиз фена, гетӀе квайвалди кӀвализ хкваш! – лугьуда ада.

– Низ чида, ам гьи къачагъри чуьнуьхай пул ятӀа, нуькӀрез пул авайди туш!

Чара хъанач, мад фида Малла-Нисредин тамуз.

Хабар нивай, хабар Малла-Нисрединан папавай. И паб гзаф амалар чидайди хъана кьван. Вучда Малла-Нисрединан папа?

Са кьажгъанда авай иситӀа авуна, иситӀани гваз кьакъан къавал экъечӀна, Малла хтунал вил алаз ацукъна.

Малла-Нисредин агакъна тамуз, тарцин кланик чилик квай кӀзилдин пуларай ацӀанвай гетӀе хкудна, гваз хкведа кӀвализ. Малла гьаятдиз гьахьнамазни, папа къавалай гьаятдиз иситӀаяр чукӀурна, ахпа вич чинеба къавалай эвичӀна. Килигна Малла-Нисредин, цавай са вуч ятӀани кьвазва. Къачуна, тӀеам акуртӀа – иситӀа я!

Шад хъана, гьарайна папаз:

– Я паб! Фад, гьаятда рухвар акӀая, цавай иситӀаяр кьвазва!

Папа, экъечӀна, вичиз хабар авачирда хьиз, лугьуда:

– Вун ахмакь хъанвани, я Малла? Цавай иситӀаяр кьвадани!

– КъвадачтӀа, килиг вун! – лугьуда Маллади. Амалдар папа Малладин гафариз яб ганач, адавай кӀзилар авай гетӀе вахчуна, хутахна, кӀвале кӀевирда.

Хабар нивай, хабар къачагъривай. И Малла-Нисрединаз жагъанвай гетӀе кьа-

чагъри тама чилик кутуна, клевиринавайди тир къван. Атана абур са юкъуз килигайтла, къзилар амач. Фида абур суракъ ийиз, акъатда и Малла-Нисрединан хуьруьз. Ина къачагъриз чир жеда къван, бес Малла-Нисредина вичин цегъ нуькIрез пуд къзилдин манатдихъ маса гана. Чир жеда къачагъриз чпин гетIе Малладиз жагъанвайди, къведа адан кIвализ.

– Хкваш гетIе! – гъарайда къачагъри.

– ГетIе куьди туш, нуькIренди я, – лугъуда Маллади.

– За нуькIрез цегъ маса гана.

Къачагъриз Малла гатаз кIан хъана.

И арада паб екъечIда кIваляй, лугъуда къачагъриз:

– Я мугъманар, квез аквазвачни ам ахмакъ тирди?

Квез нуькIре цегъ маса къачуна лагъана ван хъайиди яни?

Малла-Нисрединаз папакъай хъел къведа:

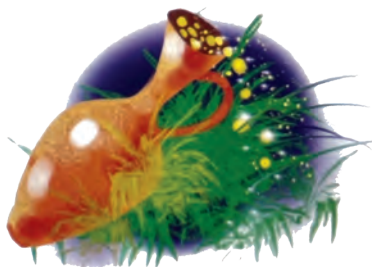
– Ви рикIел аламачни – цавай иситIаяр къвайи юкъуз зун къзилдин пуларай ацIанвай нуькIрен гетIе гваз хтайди?

– Аквазвани квез, – лугъуда папа къачагъриз. – Де куьне лагъ, цавай иситIаяр къвадани? Ам ахмакъ я, адан гафарин чIалахъ жемир!

Къачагъар папан гафарин чIалахъ хъана, Малла ахмакъ я лагъана, элкъвена хъфида.

Гъанлай къулухъ Малла-Нисрединни адан амалар чидай паб хъсан кIвал-югъ хъана, са дарвални авачиз дуланмиш жез гатIунна.

Абур гъана амаз, зун иниз хтана.

Лезги полиндромар

Чапла патахъайни, эрчи патахъ-
айни сад хъиз кѣлиз жедай гафуниз,
ибарадиз ва я предложенидиз палин-
дром лугъуда. Месела: такъат-такъат,
тлунутI-тлунутI, хех-хех ва икI мад. «Ша,
ава Али гила, ава аш» – и предложение
урусрин «А роза упала на лапу Азора»

хъиз, чапла патахъай эрчи патахъни,
эрчи патахъай чапла патахъни сад хъиз
кѣлиз жезва.

Палиндромар чи чIала гзаф ава. Ил-
лаки кылдин гафар. Предложениярни,
ибараярни, фикир гайитIа, жагъурайтIа
ва туькIуьрайтIа, гзаф жеда...

Къукъ – къукъ

Къакъ – къакъ

Къебекъ – къебекъ

ЦицI – цицI

Хех – хех

Такъат – такъат

ТлунутI – тлунутI

Финиф – финиф

Аса – аса

Серес – серес

КIурукI – кIурукI

Силис – силис

Накъан – накъан

Амма – амма

Хьунухъ – хьунухъ

Гиг – гиг

КIул еке лукI – кIул еке лукI

Дад – дад

Такъат – такъат

КIакI – кIакI

Рапар – рапар

Чи ич – чи ич

КВЕЗ
ЧИДАНИ?

Ракъинин календарь

Гъар са школьникдиз йис 365 йикъа-
кай ибарат тирди хъсандиз чида. Амма
йис анжах 365 йикъакай ибарат туш,
365 йикъакайни, 5 сятиникайни, 48 де-
къикъадикайни 46 секунддикай ибарат
я. Чи Чил гъакъван вахтунда Ракъинал
элкъвезва. И кардикай дегъзаманайрин
грекриз хабар авачир, амма гъакл ятлани,
чпиз тлебиатдикай авай чирвилериз ки-
лигна, абур йис мадни куьлуь клусариз
пайиз алахъна. Нетихада варцар ара-
дал атана. Амни икл хъайи кар я. Ингье,
цава цийи Вацран лезн пайда хъана. Ам
югъ-къандавай еке жезва ва эхирни са
юкъуз цава ацлай «тлунутди» сирнавда.
Ахпа ам, халкъди лугъудайвал, «куьгъ-
не жез, цлраз» башламишда. Са къадар
йикъарилай Варз михъиз квахъда. А вах-
туниз чи халкъди «вацран мичлер» лу-
гъуда.

«Варан мичлер» алатда ва мадни
цийи Варз пайда хъжеда. Гъа ихътин
мензилриз, яни Варз яваш-яваш ацлуз
ва мадни квахъ хъувуниз, грекри «вар-
цар» лагъана твар гана.

Анжах чна ишлемишзавай кален-
дарь Вацранди туш, Ракъининди я. Ам
чал дегъзаманайрин египетвийрилай
агакъна. Дуьз лагъайтла, аялар, гъа и
календарни машгъур полководец Гай
Юлий Цезара (чи асирдал къведалди
46-йисуз) цийи хъувурди я. А касди гъар
къуд йисалай са йис яргъиди, яни са
югъ артух авайди яз, календарь туьхклур
хъийиз туна.

Гуьгъуьнлай, 1582-йисуз папа Гри-
горий XII лагъайда и календарь мадни
цийи хъувур къайдада ам чна къенин
юкъузни ишлемишзава.

Вуж пара кланда?

Завай гагъ-гагъ арада,
Хабар къада парада
«Лагъ ваз вуж пара кланда?
Ківенкџе вуж пара кланда?»

Диде кланда лагъайла,
Хъелда закай бубади.
Буба кланда лагъайла,
Пџуз кватда зи дидедин.

Рикџивай лугъун за квез,
Жузур чџавуз завай къвез:
«Лагъ ваз вуж пара кланда?»
Цџай гъатда хъи зи чанда.

Диде клан жедачни заз?
Бахтлу я зун ам аваз!
Буба – ам зи дагъ я, дагъ!
Зи уьмуьрдин ацџай рагъ!

Заз бадени кланда икџ,
Чџехи буба – ам зи рикџ.
Зи вахарни стхаяр,
Тушни бес зи архаяр?

Зун гъвечџи чубарук я,
Жуван хайи муг клани.
Хизандилай масанди
И дуьньяда авани?

* * *

Нянихъ ксудай члавуз бубади
хтулдивай хабар кьуна:

– Пакагъан тарсарикай вуна гьи
тарс хъсандиз чирнава?

– Физкультура!

* * *

Бубади вичин хтулдиз

– За клелдай члавуз тарихдай гьа-
миша «вадар» къачудайди тир.

– А члавуз тарих гъвечи тир ман.

* * *

Балаша вичин дуст Къасумавай
жузуна:

– Зи буба плутник я, ви бубади вуч
квалахар ийизва?

– Зи бубади дидеди вуч квалах
лагъайтла, гьа кар кьилиз акъудзавай-
ди я.

Таниџа

Сефиџанова

ДИДЕ ЯТІА АМ?

Акџат тийиз са чимивал
Ава зи рикле –
Диде ятІа ам?
Са нур ава зи уџмуърдин
Кџисметдин рекџе, –
Диде ятІа ам?

Хџаж жезва паџамаџ раџ
Зи руџџдин цава –
Диде ятІа ам?
ђар легџзџда ђиссџава за
Алмасдин ђава, –
Диде ятІа ам?

Кџуџлуџн никлеп милаймџиз
Кџуџџваџва лепе
Диде ятІа ам?
Кџенџпатан дуџнџџда зи
Ава са уџлкџе, –
Диде ятІа ам?

Шагьламазов Агьмадан
8 йис я. Адан ери-бине
Къурагь райондай я.
Дербент шегьердин
18-й гимназиядин 3-«б»
классдиз акъатнавай
адан рикі шиирар кхьинал
ала. Мектебда хъсан
къиметар аваз клелзавай
Агьмада ватандикай,
къегьал рухвайрикайни
баркаллу рушарикай,
тлебиатдин иервиликай
гъвечли-гъвечли шиирар
кхьизва.

Чаз гъвечли гададихъ
мадни члехи агалкъунар
хъана кланзава. Ви къелем
мадни хци хъурай, Агьмад!

Игит хциз

Къегьалвилер къалуриз чаз женгера,
Хуьзва вуна хайи чилин азадвал.
Ви михьи тIвар эбеди я риклера,
Ви гъалибвал чаз сувар я, са шадвал.

Чун паталди чанни гъайиф татана,
Сергъят хуьзва хайи чилин, ватандин!
Ви виклегьвал амукьда лап датIана,
Гатазмай къван хуруда рикі инсандин.

Имуча - Муча

Цавай къведа къуълериз,
Гъамам я ам цуьквериз.
Гатун йикъан дилмажар
Къайи гъалар, къирмажар.

Надинж затІ я, дана туш,
Я къуншидин гада туш.
Кат-галтугун – пеше, кар
Вич аквадач, ам я ...

КіватІайтілани на виш йиса,
Артух жедач, куьтягъ жедач.
Гъайиф къвемир, пая, инсан,
Амуькда ам, куьтягъ жедач.

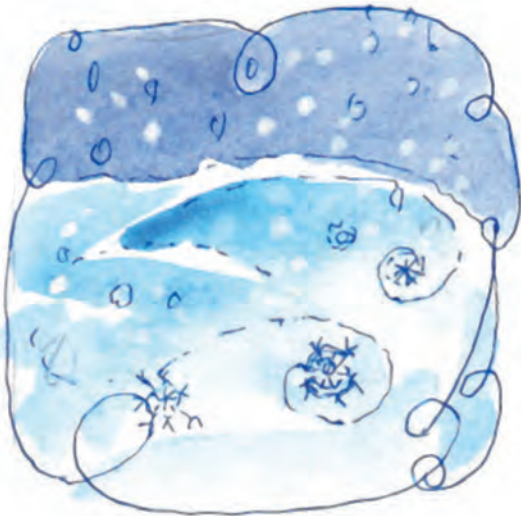
Фуни я вич, къафунни,
Алач гъуьжет, рахунни.
Къат-къат верціи беден я,
Вуч нямет я? ...

Са йигава кьве пая
Акъатнавай кьарайдай.
Вахт кьалурда гъавая
Ксудай ва кьарагъдай.

Рагъулардай вили цавар,
Чилиз фидай кьайи гьалар,
Хъел атайла дили я,
Кивализ гъахьда тили яз.

Хпер хуьдай чубанар туш
Тагъарар гваз чуьлдавай.
Чантаяр гвай клубанар я
Илимдин сир чирзавай.

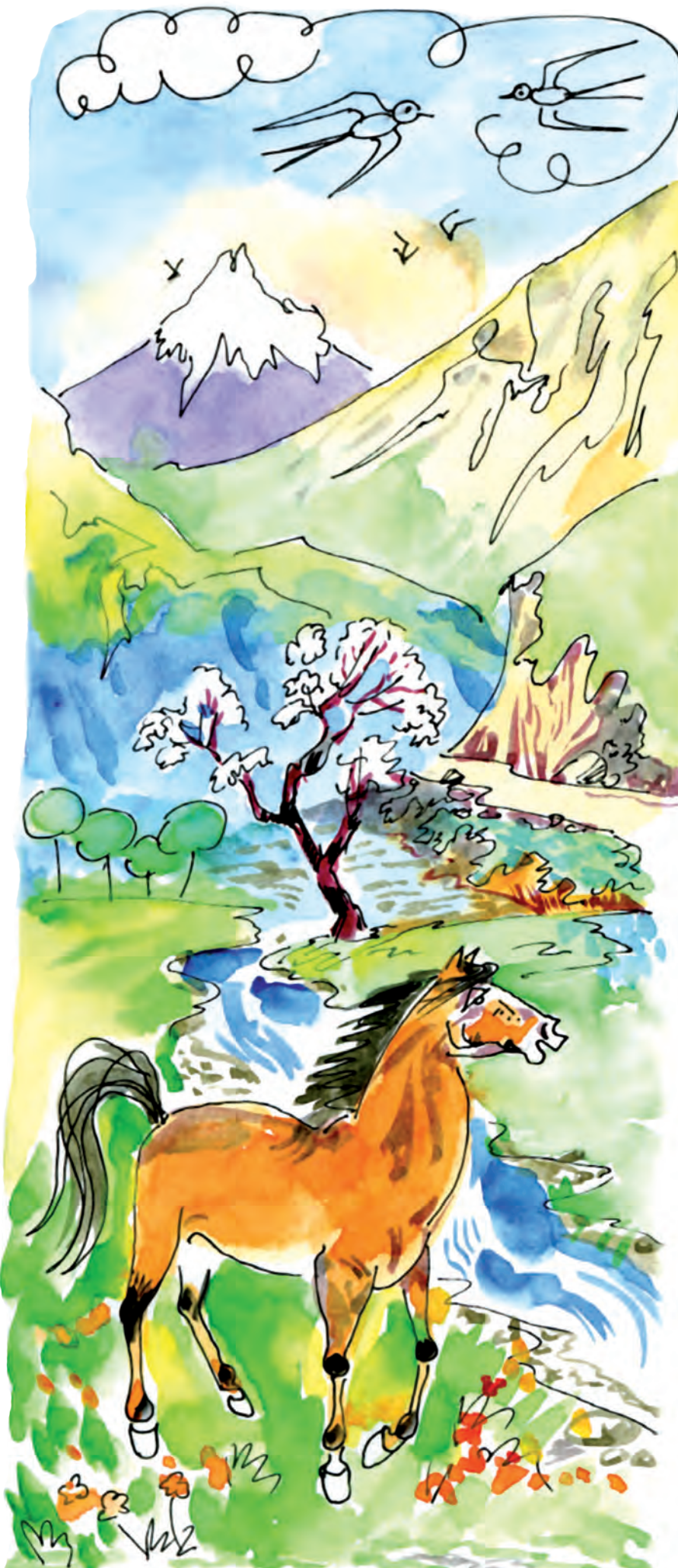

Сад лацу вах, муькуьдини члуав вах,
Сад куьчедин, муькуьдини кьулан нах.
Са ваха чун югва твада, кьугъурда,
Муькуь ваха секинарда, ксурда.

Къведа цавай, гьуьр хьиз ягъай сафунай,
Киватлайтлани хуьз жедачамклатлуна.
Зуьрне-далдам алачиз я мехъерар,
Шад я вири, худда туна алерар.

ISSN№0206-7978

Кард

4/2025

июль – август

Иллюстрированный детский журнал.
Издается один раз в два месяца.

Учредитель:

Агентство информации и печати
Республики Дагестан.

Регистрационный номер

серия ПИ №ТУ05-00413 от 22.04.2019 г.
выдан управлением Роскомнадзора
по Республике Дагестан.

Издается с января 1980 г.

Руководитель – главный редактор
М.М. Ахмедов

Редколлегия:

М. Ибрагимова (редактор выпуска)
А. Исмаилов (зам. гл. редактора)
В. Батманов (редактор 1 катег.)
З. Кафланов
К. Акимов
М. Бабаханов
А. Мирзабеков
П. Фатуллаева
Ф. Казимагомедова

Технический редактор Т. Лузина
Художник номера М. Муталлибов
Фото на обложке @dinamo_mx

Формат 60x84 ¹/₈. Бумага офсетная.
Уч.-изд. л. 3,56. Усл. печ. л. 3,26.
Физ. печ. л. 3,50.

Подписано в печать 07.07.2025 г.
Выход в свет 15.08.2025 г.
Тираж 513 экз. Заказ № 1631.

Отпечатано в ООО «Издательство «Лотос»»,
367018, РД, г. Махачкала, ул. Времена года, 6.

Редакция и издатель:

Государственное бюджетное учреждение
Республики Дагестан «Редакция
республиканских литературных журналов
«Соколёнок» и «Литературный Дагестан».

Адрес редакции и издателя:

367000, РД, г. Махачкала, ул. Даниялова, 55.
e-mail: lezgi.kard@mail.ru; litdag@mail.ru;
сайт: litdag.ru; **tg:** litdag; **vk:** litdag

Лезгинский язык

Индекс: на год – ПС801,
на полугодие – ПМ991.

Цена свободная